

Innvandrerbefolkningen er mangfoldig

Kristin Henriksen

Det er innvandrere fra 213 land i Norge; mange fra Sverige og Pakistan og noen ganske få fra Guadeloupe og Kiribati. Ved å dele innvandrerbefolkningen inn i grupper etter hvilke land de kommer fra, og etter hvorvidt de er født i Norge eller ikke, får vi et bilde av hvilken mangfoldig gruppe «innvandrerne» er. Noen grupper er langt bedre integrert i utdanning og arbeidsliv enn andre. Etterkommerne strømmer for eksempel til høyskoler og universiteter i mye større grad enn første generasjon.

Inndeling i landgrupper – en nødvendig overforenkling

Vi skal her sammenlikne de største ikke-vestlige innvandrergruppene i Norge langs en del sentrale dimensjoner, som illustrerer spennet i innvandrergruppen. Vi har valgt å se på størrelsen av de enkelte landgruppene, andel flyktninger, botid, utdanningsnivå og deltakelse i utdanningssystemet, sysselsetting og inntekt.¹ Innvandrerbefolkningen er mangfoldig, men sammenliknet med befolkningen i alt kommer de fleste ikke-vestlige grupper dårligere ut når det gjelder levekår. Få ikke-vestlige innvandrergrupper har like høyt utdanningsnivå som gjennomsnittet i Norge, bare polakkene har like høy sysselsetting, og inntektsnivået er lavere i samtlige grupper vi har sett på. Artikkelen er basert på Henriksen (2007).

Vi snakker om «grupper» med ulik landbakgrunn vel vitende om at dette er en forenkling. Det er til dels store sosiale og kulturelle forskjeller blant folk med samme landbakgrunn, samtidig som det kan være relativt like grupper på tvers av landbakgrunn. Vi har alle mange egenskaper og roller samtidig. Vi er innvandrere eller ikke, men vi er også i et yrke, er kanskje arbeidsledige, vi har en utdanning, vi kan være ektefelle og småbarnforeldre, brukere av kontantstøtte, fotballinteresserte, ha en religiøs overbevisning, osv. De som er innvandrere har samtidig også en mengde andre egenskaper. Ingen lar seg beskrive langs bare én dimensjon. For å få en oversikt over systematiske forskjeller, må vi imidlertid plassere individer i kategorier, selv om det i mange sammenhenger representerer en overforenkling.

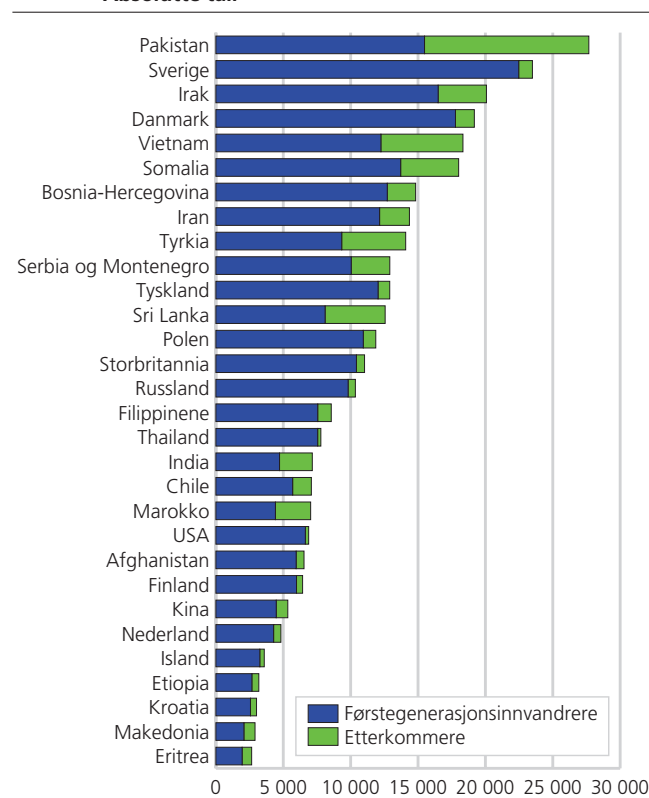
¹ SSB har ikke statistikk over tvangsgifte, kjønnslemlestelse eller barn som sendes på skoler i utlandet. Kriminalitetsstatistikk og tall på sosial deltakelse er det heller ikke mulig å gi for de enkelte landene, for tallene blir for små til at de blir meningsfylte.

Kristin Henriksen er førstekonsulent i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for leveårsstatistikk (kristin.henriksen@ssb.no).

Den pakistanske gruppa er størst

Dersom vi ser på alle innvandrergrupper, både vestlige og ikke-vestlige, utgjør de med bakgrunn fra Pakistan den største enkeltgruppen, tett fulgt av svenskene, og deretter følger Irak, Danmark og Vietnam (se figur 1). Vi ser at det er store forskjeller mellom de ulike gruppene når det gjelder antall etterkommere. Flest etterkommere (absolutt og relativt) finner vi i ikke-vestlige innvandrergrupper som har vært lenge i Norge, slik som de fra Pakistan, Tyrkia, Marokko, Vietnam, Sri Lanka og Chile. Det er også en del etterkommere i nyere flyktninggrupper, som Somalia og Irak, men disse er i gjennomsnitt yngre enn etterkommerne i de mer

Figur 1. Bosatte i Norge, etter landbakgrunn og innvandringskategori per 1. januar 2006. 30 største grupper. Absolutte tall

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Definisjoner og kjennemerker

Førstegenerasjonsinnvandrere er personer født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre. Førstegenerasjonsinnvandrere har altså innvandret til Norge på et eller annet tidspunkt.

Personer født i Norge av to utenlandsfødte foreldre (også omtalt som etterkommere) er personer født i Norge av to foreldre som er født i utlandet, og som i tillegg har fire besteforeldre som er født i utlandet.

Innvandrerbefolkningen er summen av de to foregående grupperingene og omfatter personer som har to utenlandsfødte foreldre, eller mer presist: personer som verken har foreldre eller besteforeldre som er født i Norge. Innvandrerbefolkningen omfatter dermed førstegenerasjonsinnvandrere og personer født i Norge av to utenlandsfødte foreldre (etterkommere), dvs. deres barn.

Landbakgrunn

Vi grupperer innvandrerbefolkningen etter landbakgrunn. Landbakgrunn sier noe om eget og foreldres fødeland. Dette er en statistikkvariabel som kan avledes fra opplysninger i befolkningsstatistikksystemet. Landbakgrunn som kjennetegn vil i en del tilfeller kunne gi oss en antydning om etnisitet, kulturell bakgrunn og religionstilknytning, men langt fra i alle tilfeller. Det er viktig å være klar over at det ikke er noe en-til-en-forhold mellom landbakgrunn, religion og etnisitet. Selv om statsreligionen i Nepal er hinduisme, er langt fra alle nepalere hinduer. De tilhører ulike etniske grupper, kan ha bakgrunn fra veldig forskjellige kulturtradisjoner, og være kristne, hinduer, buddhister og muslimer.

Vi grupperer her landene på følgende måte:

Ikke-vestlige land: Asia med Tyrkia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika, samt Øst-Europa.

Øst-Europa: Albania, Bosnia-Hercegovina, Bulgaria, Estland, Hviterussland, Kroatia, Latvia, Litauen, Makedonia, Moldova, Polen, Romania, Russland, Serbia og Montenegro, Slovakia, Slovenia, Tsjekkia, Ukraina og Ungarn. Mange vil synes det er unaturlig å kategorisere Polen som et ikke-vestlig land. "Merkelappene" ikke-vestlig/vestlig er i skrivende stund under revidering i SSB, men her grupperes Polen som "ikke-vestlig".

Tredje verden: Asia med Tyrkia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika.

Vestlige innvandrere kommer fra resten av verden: Vest-Europa, Nord-Amerika og Oseania.

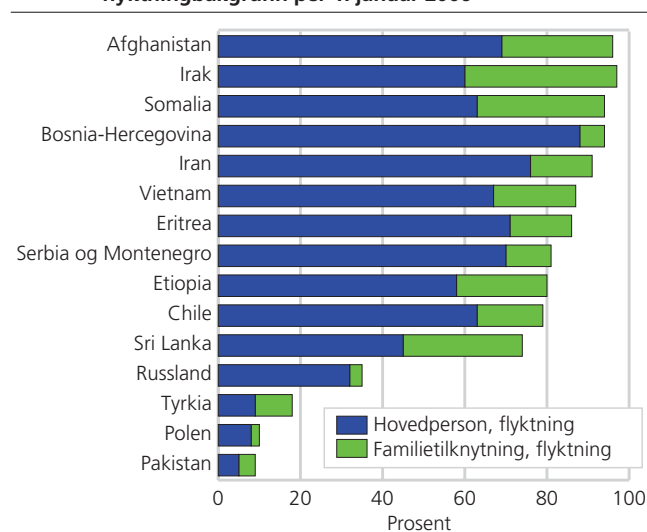
etablerte innvandrergruppene. Antallet etterkommere henger ikke bare sammen med hvor lenge gruppene har bodd i Norge, men også med ekteskapsmønstre. Dermed en førstegenerasjonsinnvandrer gifter seg med en uten innvandrerbakgrunn, regnes ikke barna deres som etterkommere. Mens mange ikke-vestlige innvandrere gifter seg med en med samme landbakgrunn, er det mer vanlig blant vestlige innvandrere å gifte seg med personer uten innvandrerbakgrunn om de slår seg ned i Norge. Barna deres regnes ikke som etterkommere, og derfor er det få etterkommere i innvandrerbefolkningen fra land som Sverige og Danmark. Også i landgrupper som Russland, Filippinene og Thailand er andelen etterkommere lav. Dette er fordi mange kvinner fra disse landene kommer til Norge for å gifte seg med menn uten innvandrerbakgrunn. Mange har også med seg barn når de kommer til Norge, og disse barna regnes som førstegenerasjonsinnvandrere, ikke som etterkommere.

I noen grupper har alle flyktningbakgrunn

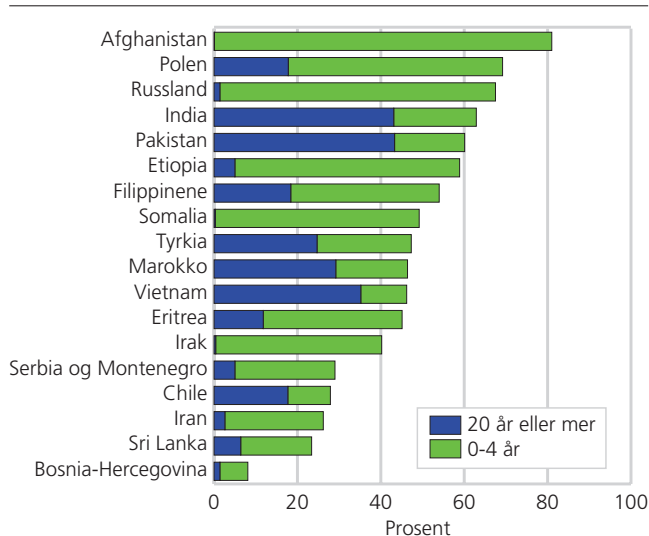
Figur 2 viser andelen av førstegenerasjonsinnvandrerne i de ulike gruppene som har kommet som flyktninger eller gjennom familiegjenforening til flyktninger. I noen landgrupper har over 90 prosent flyktninglignende bakgrunn, som de fra Afghanistan, Irak, Somalia og Bosnia-Hercegovina. I noen andre grupper er det få som har kommet på grunn av flukt, som blant dem fra Pakistan, Polen og Tyrkia (10-20 prosent).

Flyktninger vil ofte ha en vanskeligere vei inn i det norske samfunnet enn innvandrere som kommer for å arbeide eller for å gifte seg med personer uten innvandrerbakgrunn. Flyktninger kommer gjerne fordi de må dra fra hjemlandet, ikke fordi de primært har et ønske

Figur 2. Andel personer med flyktningbakgrunn blant førstegenerasjonsinnvandrere, etter landbakgrunn og type flyktningbakgrunn per 1. januar 2006

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Figur 3. Andel med mindre enn 5 års botid, og andel med 20 års botid eller mer, etter landbakgrunn. 1. januar 2006

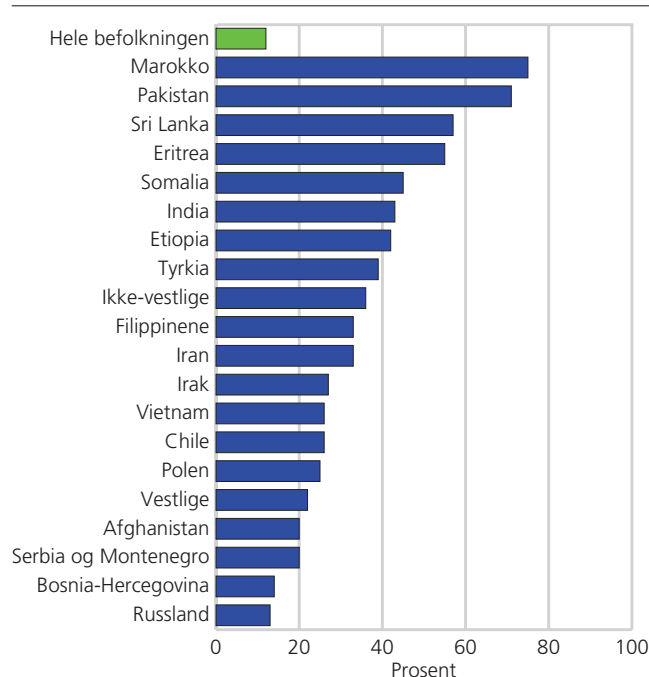
Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

om å flytte til Norge. I tillegg sliter mange med traumer og/eller med savn av familie. Dette er viktig å ha i mente når en tolker variasjoner i levekår mellom de ulike landgruppene, og det kan bidra til å forklare den lave utdannings- og arbeidsdeltakelsen blant innvandrere fra Afghanistan, Irak og Somalia. Det er imidlertid mye som påvirker sysselsettingsandelen i en gruppe, slik at det ikke nødvendigvis er en sammenheng mellom manglende flyktningbakgrunn og høy sysselsetting. Blant innvandrerne fra Pakistan og Tyrkia er eksempelvis sysselsettingsandelen lav. Disse gruppene består hovedsakelig av arbeidsinnvandrere som kom før innvandringsstoppen ble innført på 1970-tallet samt senere familieegjenforente med disse. Polakkene har på sin side høyest sysselsetting blant gruppene vi ser på. Disse har først og fremst kommet som arbeidsinnvandrere, og det er (foreløpig) kommet få familiemedlemmer.

Jo lengre botid, jo bedre integrert?

Skal man sammenlikne ulike innvandergrupper, kan forskjeller i botid i Norge forklare en del av forskjellene mellom gruppene, både når det gjelder demografi og levekår. Mot slutten av 1960-tallet kom de første arbeidsinnvandrerne fra den tredje verden til Norge. Først kom de fra Tyrkia og Marokko, siden fra India og særlig Pakistan (Kjeldstadli 2003). I 1970 var det 434 marokkanske statsborgere i Norge, 260 tyrkere og 212 indere og pakistanere. Ved inngangen til 2006 utgjorde disse fire gruppene til sammen 56 000 personer med innvandrere og etterkommere, hvorav pakistanerne utgjorde halvparten.

I figur 3 er landene rangert etter andelen med mindre enn fem års botid. Og som vi ser, er det stor forskjell i botid mellom de ulike landgruppene. Desidert høyest andel med mindre enn fem års botid (per 1. januar 2006) finner vi blant dem fra Afghanistan, hvor fire av fem har bodd i Norge i så kort tid. Blant dem fra Russland har 66 prosent bodd i Norge i mindre enn fem år,

Figur 4. Andel i innvandrerbefolkningen som er bosatt i Oslo, etter landbakgrunn. 1. januar 2006

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

mens det samme gjelder rundt halvparten av dem fra Etiopia, Polen og Somalia. Andelsvis flest med mer enn 20 års botid finner vi blant dem fra Pakistan og India, hvor over 40 prosent har bodd i Norge i mer enn 20 år. Også blant dem fra Vietnam, Marokko og Tyrkia har mange vært i Norge i mer enn 20 år (henholdsvis 35, 29 og 25 prosent).

Oslo lokker

Omtrent hver tiende av alle i Norge bor i Oslo (se figur 4). Blant ikke-vestlige innvandrere er imidlertid Oslo langt mer populær – mer enn hver tredje person i den ikke-vestlige innvandrerbefolkningen bodde i hovedstaden ved inngangen til 2006. Den ikke-vestlige innvandrerbefolkningen bor med andre ord langt mer sentralisert enn hva som er tilfellet med befolkningen i alt, og i enkelte grupper er konsentrasjonen i hovedstaden svært høy. Men også her er det store forskjeller mellom gruppene. Mer enn syv av ti i den pakistanske og marokkanske innvandrerbefolkningen bor i Oslo, mens dette gjelder bare hver tiende med bakgrunn fra Bosnia-Hercegovina og Russland. I samtlige av «våre» grupper bor det imidlertid andelsvis flere i Oslo enn gjennomsnittet for Norge. Ved inngangen til 2006 hadde hver fjerde innbygger i Oslo innvandrerbakgrunn, og flesteparten av disse er ikke-vestlige innvandrere. I Oslo bor 28 prosent av alle førstegenerasjonsinnvandrere med flyktningbakgrunn. Men Oslos andel av alle ikke-vestlige uten flyktningbakgrunn er enda større, 38 prosent. Dette betyr at Oslos dominerende rolle er enda større for andre ikke-vestlige innvandrere enn for flyktningene.

Flyktninger blir plassert i et utvalg norske kommuner rundt omkring i landet når de kommer til Norge. Derfor

vil flyktningenes bosettingsmønster være mer preget av myndighetenes bosettingspolitikk enn av egne flyttevalg, særlig de første årene. Etter en tid flytter imidlertid mange til Oslo og hovedstadsregionen, slik vi blant annet ser at mange fra Somalia, Eritrea og Sri Lanka har gjort, hvor henholdsvis 45, 55 og 57 prosent bodde i Oslo ved inngangen til 2006. Flyktninger fra Balkan bor fortsatt spredt rundt i norske kommuner, først og fremst i Sør-Norge, og det ser ikke ut til at de trekker til det sentrale østlandsområdet i like stor grad som andre grupper. Dette kan nok være et uttrykk for at de er relativt godt integrerte i mange lokalsamfunn, men det henger også sammen med at det er kommet mange familier fra Balkan, og disse er mindre mobile enn grupper som tallmessig domineres av unge, enslige menn.

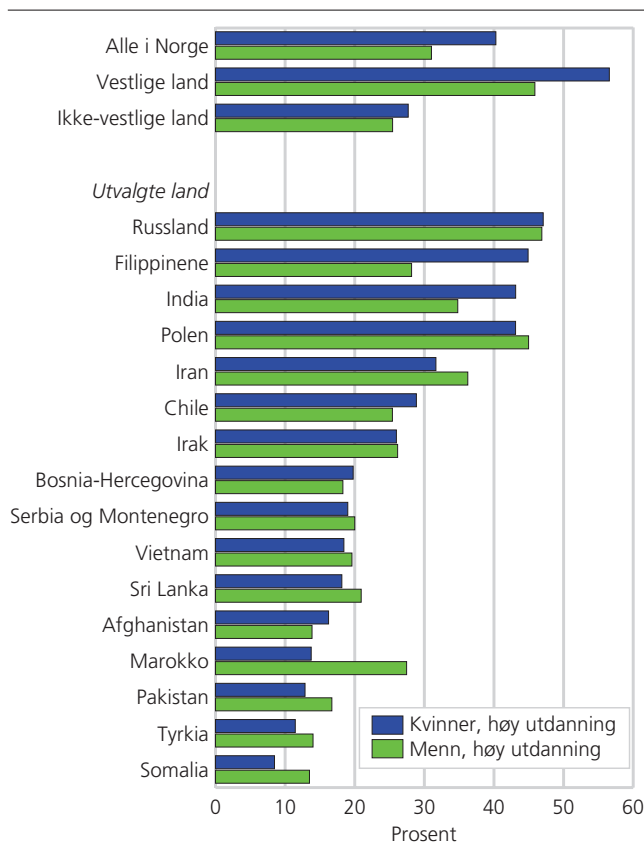
Graden av sentralisering vil trolig ha betydning for integreringen av innvandrergруппene. Sett fra innvandrernes side er det mange fordeler knyttet til å ha en nærhet til «sine egne», for eksempel når det gjelder sosialt miljø, mulighet for å skaffe varer og tjenester en er vant til fra hjemlandet, religionsutøvelse, å kunne bruke et språk en behersker og så videre. En kan også tenke seg at det vil kunne virke begrensende på potensielle diskriminerende situasjoner å bo i et miljø preget av «sine egne». Etter manges mening vil en forankring i eget miljø kunne tjene som et godt grunnlag for integrasjon i vertssamfunnet. På den annen side kan mulighetene til å bevare og utvikle så mange nasjonsspesifikke eller innvandrerspesifikke kontakter som mulig virke som et hinder for integrering. Videre kan gode muligheter til å bruke sitt morsmål føre til tilsvarende dårligere norskerfardigheter (Østby 2004). For mer om innvandrernes bosettingsmønster i Oslo, se Blom 2002.

Mest vanlig med høyere utdanning blant russerne

Skal man se på utdanningsnivået i ulike innvandrergupper, er det først og fremst aldersgruppen 30–44 år som er interessant. Dette er personer som har hatt mulighet til å være med på utdanningsrevolusjonen, og som samtidig er gamle nok til at de fleste har fullført utdanningsløpet. Som vi ser av figur 5, er det store forskjeller i utdanningsnivå mellom de ulike gruppene. Disse tallene viser andelen som har høyere utdanning blant dem vi har utdanningsopplysninger om. Etter som vi i Norge ikke foretar systematisk registrering av utdanningsnivå ved innvandring, er andelen med manglende opplysninger stor, særlig i grupper med mange nyankomne innvandrere. I gjennomsnitt mangler vi utdanningsopplysninger for fire av ti ikke-vestlige førstegenerasjonsinnvandrere, og så mange som syv av ti afghanske innvandrere. Det er trolig relativt mange med lite eller ingen utdanning blant dem uten oppgitt utdanning.

Utdanningsnivået i de fleste landgruppene er lavere enn gjennomsnittet i Norge for aldersgruppen 30–44 år. Blant alle i Norge har tre av ti menn og fire av ti kvinner høyere utdanning. I den russiske gruppa, som ligger på

Figur 5. Andel med høyere utdanning, 30-44 år, som har oppgitt utdanningsnivå, etter kjønn og landbakgrunn. Rangert etter kvinners utdanningsnivå. 1. oktober 2005

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

topp, har halvparten av både menn og kvinner høyere utdanning. Dette kan i noen grad forklares av at mange russere kommer til Norge nettopp for å studere, og mange av disse har allerede god utdanningsbakgrunn. Til sammenlikning har bare 13 prosent av mennene og 8 prosent av kvinnene fra Somalia høyere utdanning. I den somaliske gruppa mangler vi opplysninger om halvparten i denne alderen, så tallene er svært usikre. Utdanningsnivået blant dem fra Pakistan, Marokko og Tyrkia er også lavt. De første innvandrerne herfra var arbeidsinnvandrere med lav utdanning som kom før innvandringsstoppen i 1974. Disse vil nå være over 44 år. Mange fra disse landene som høsten 2005 var i alderen 30–44 år, har kommet hit gjennom familiegjenforening med arbeidsmigrantene eller deres barn. Og familiegjenforente ligner ofte på dem de gjenforenes med, det vil si at de vil også ofte ha lav utdanning.

I de fleste landgruppene har mennene høyere utdanning enn kvinnene. For innvandrere fra Filippinene og India er det motsatt. Her har henholdsvis 11 og 8 prosentpoeng flere kvinner enn menn høyere utdanning.

Det er mange historier i media om innvandrere som ikke får arbeid eller er overkvalifiserte for arbeidet de utfører. Som for andre grupper vil imidlertid utdanningsnivå generelt sett henge sammen med hvorvidt innvandrere har arbeid. Det vil derfor, som vi skal se,

Figur 6. Deltakelse i utdanningssystemet blant førstegenerasjonsinnvandrere, 19-24 år. 1. oktober 2005. Prosent

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

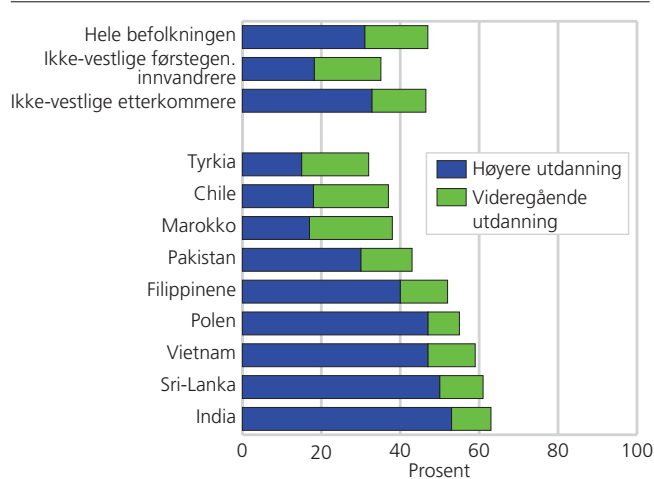
være slik at grupper hvor mange har manglende eller lav utdanning også vil ha lav sysselsetting og lave inntekter.

Få i førstegenerasjon under høyere utdanning ...

Deltakelse i utdanningssystemet er både en viktig indikator på integrering og en viktig arena for integrering. Her legges grunnlaget for integrering på andre områder, ikke minst på arbeidsmarkedet. Og det er store forskjeller i deltakelse mellom de ulike landgruppene. Figur 6 viser hvor stor andel av førstegenerasjonsinnvandrere mellom 19–24 år som deltok i utdanningssystemet per 1. oktober 2005, enten i videregående utdanning eller ved universitet og høyskoler. De av innvandrerne som tar grunnskoleutdanning, kommer ikke med i disse tallene. Det er en del ikke-vestlige innvandrere som kommer til Norge med manglende grunnskoleutdanning, og som derfor også tidlig i 20-årene får opplæring på dette nivået.

I hele befolkningen sitter 31 prosent i denne alderen over bøkene ved et universitet eller en høyskole, og 15 prosent er i videregående utdanning. Tilsvarende tall for ikke-vestlige førstegenerasjonsinnvandrere er henholdsvis 18 og 17 prosent. Blant de ikke-vestlige innvandrerne er det med andre ord en like stor andel som er i videregående som i høyere utdanning i denne aldersgruppen, mens det i befolkningen under ett er dobbelt så vanlig å være i høyere utdanning.

Deltakelsen er høyest blant dem fra Iran, hvor halvparten tok en eller annen form for utdannelse høsten 2005. Blant dem fra Russland, Bosnia-Hercegovina og Etiopia er også deltakelsen høy, men i sistnevnte gruppe er

Figur 7. Deltakelse i utdanningssystemet blant etterkommere, 19-24 år. 1. oktober 2005. Prosent

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

flertallet under videregående utdanning. Ser vi bare på deltakelse i høyere utdanning, er deltakelsen høyest blant dem fra Bosnia-Hercegovina, langt over gjennomsnittet i Norge.

De fem gruppene med lavest deltakelse er Tyrkia, Marokko, Filippinene, Pakistan og Polen. Lavest deltakelse finner vi blant tyrkerne, hvor bare 8 prosent er i høyere utdanning mens 10 prosent er i videregående utdanning. Den lave deltakelsen blant polakkene er nok mindre alarmerende enn i de andre gruppene, da polske innvandrere i alderen 19–24 år stort sett er unge menn som kommer gjennom arbeidstillatelser for å utføre konkrete oppgaver i det norske arbeidsmarkedet.

Blant dem fra Somalia, Irak og Afghanistan er det svært få som tar høyere utdanning, men mange herfra mellom 19 og 24 år er i videregående utdanning.

I den filippinske gruppa er det stort sett kvinner, og mange kommer for å gifte seg med menn uten innvandrerbakgrunn. Som vi har sett, er utdanningsnivået blant filippinske kvinner i alderen 30–44 år relativt høyt, og det kan tenkes at også mange av kvinnene i alderen 19–24 år kommer med en ferdig utdanning i bagasjen. Mennene fra Filippinene har for øvrig dobbelt så høy samlet deltakelse som kvinnene (41 mot 18 prosent).

... men etterkommerne vil studere!

Dersom deltakelse i utdanningssystemet er et relevant mål på integrering, kan man si at integreringen av ikke-vestlige etterkommere har lyktes på dette området. Ser vi på gruppa under ett, deltar nemlig ikke-vestlige etterkommere i utdanningssystemet på lik linje med befolkningen ellers og i langt høyere grad enn førstegenerasjonsinnvandrere (figur 7). Det er imidlertid stor variasjon innad i etterkommergruppa, fra India med en samlet deltakelse på 62 prosent til Tyrkia med 32 prosent, hvorav halvparten fremdeles er i videregående skole. Vi ser at «rangeringen» er omtrent slik som

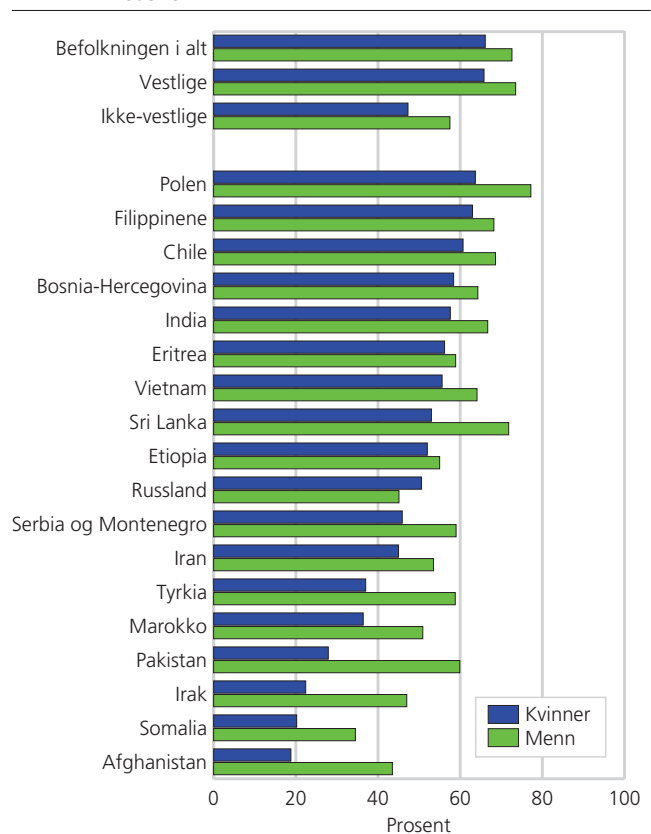
Tabell 1. Deltakelse i utdanningssystemet blant etterkommere, 19-24 år, etter kjønn og landbakgrunn. 1. oktober 2005. Prosent

	N	I høyere utdanning	I videreg. utdanning	Ikke i utdanning
Hele befolkningen	330 115	31	16	54
Menn	168 058	25	17	58
Kvinner	162 057	37	14	50
Polen	133	47	8	46
Menn	72	43	6	51
Kvinner	61	51	10	39
Tyrkia	503	15	17	68
Menn	245	10	20	70
Kvinner	258	20	14	66
Marokko	310	17	21	62
Menn	163	10	25	66
Kvinner	147	25	17	58
Sri-Lanka	70	50	11	39
Menn	42	36	7	57
Kvinner	28	71	18	11
India	364	53	10	38
Menn	184	48	11	41
Kvinner	180	57	8	34
Filippinene	122	40	12	48
Menn	64	34	13	53
Kvinner	58	47	10	43
Pakistan	1 992	30	13	56
Menn	1 038	27	14	59
Kvinner	954	34	13	53
Vietnam	601	47	12	41
Menn	322	44	13	43
Kvinner	279	50	11	39
Chile	73	18	19	63
Menn	42	17	21	62
Kvinner	31	19	16	65

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

den vi finner blant førstegenerasjonsinnvandrere: de med tyrkisk og marokkansk bakgrunn er i bunnsjiktet, mens de med bakgrunn fra India og Sri Lanka er blant dem med høyest deltagelse i begge generasjoner. For å unngå tall preget for mye av tilfeldigheter har vi her bare tatt med grupper hvor det er 70 etterkommere eller flere i alderen 19–24 år.

Deltakelsen er høyere blant kvinner enn blant menn i samtlige grupper (se tabell 1). I de fleste etterkommergruppene blir gruppene svært små dersom vi deler inn etterkommerne i grupper av menn og kvinner. For eksempel er det da bare 42 menn og 31 kvinner i alderen 19–24 år blant dem med bakgrunn fra Chile. I gruppene som er av en viss størrelse, ser vi at det er mer vanlig blant kvinner enn blant menn å sitte over bøkene ved høyskoler og universiteter, men bare blant dem med marokkansk bakgrunn er kjønnsforskjellen større enn blant befolkningen i alt. Blant etterkommere med bakgrunn fra Marokko tok 15 prosentpoeng flere kvinner

Figur 8. Sysselsettingsnivå blant førstegenerasjonsinnvandrere, 16-74 år, etter landbakgrunn og kjønn. 4. kvartal 2005. Prosent

Kilde: Arbeidsmarkedsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

enn menn høyere utdanning høsten 2005, mens kjønnsforskjellen i befolkningen i alt var på 12 prosentpoeng.

Bare polakkene har like høy sysselsetting som hele befolkningen

Arbeidsmarkedet er trolig den viktigste arenaen for integrering og for å skape gode levekår. Det er blant annet her man kan lære seg de språklige og sosiale ferdighetene som er nødvendige for å klare seg i samfunnet ellers, og en gruppes aktivitetsnivå på denne arenaen tas lett som uttrykk for hvorvidt gruppen er integrert eller ikke (Østby 2004). I tillegg er det selvsagt viktig at arbeidet innebærer selvstendig yrkesinntekt.

Som figur 8 viser, er det i enkelte grupper svært store forskjeller i sysselsettingsnivå mellom kvinner og menn, og de største forskjellene finner vi blant førstegenerasjonsinnvandrere fra muslimske land. Blant dem fra Pakistan er kjønnsforskjellen størst, hele 32 prosentpoeng i mennenes favør. Deretter følger Afghanistan, Irak (begge 25 prosentpoeng) og Tyrkia (22 prosentpoeng). Bare blant dem fra Russland har kvinnene høyere sysselsetting enn mennene (49 mot 45 prosent). Forskjellen er liten mellom kvinner og menn fra Etiopia og Eritrea, mindre enn 3 prosentpoeng i mennenes favør. Disse gruppene skiller seg fra andre flyktninggrupper, hvor kjønnsforskjellen er stor. I befolkningen i alt er sysselsettingen 6,5 prosentpoeng høyere blant menn enn blant kvinner, mens forskjellen blant ikke-vestlige

førstegenerasjonsinnvandrere under ett er 10 prosentpoeng.

Ser vi menn og kvinner under ett, finner vi ikke uventet det høyeste sysselsettingsnivået blant polske førstegenerasjonsinnvandrere, som de senere årene stort sett har kommet for å arbeide. Dette er den eneste gruppa hvor gjennomsnittlig sysselsetting for begge kjønn er like høy som i befolkningen i alt. Blant dem fra Chile, Filippinene, Sri Lanka, India og Bosnia er sysselsettingen over 60 prosent.

Forskjellene i sysselsetting mellom innvandrerguppene og befolkningen i alt er i realiteten større enn vist her, siden innvanderne er relativt flere i de unge og mest yrkesaktive aldersgruppene enn befolkningens gjennomsnitt. Når en av og til hører hvor høy sysselsettingen er i enkelte innvandrergupper, er det med andre ord ofte et resultat av aldersfordelingen.

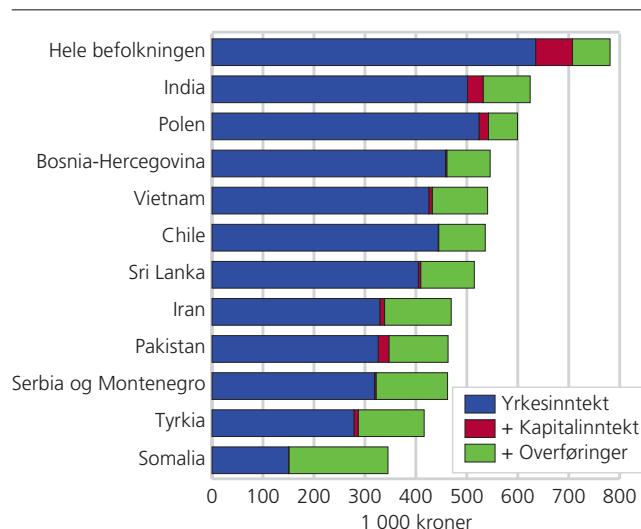
Vi har sett at det er store forskjeller i utdanningsnivå og deltakelse i utdanningssystemet mellom de ulike gruppene. Disse forskjellene gjenspeiles også i forskjeller i sysselsettingsnivå. Mange av gruppene med høyest sysselsettingsnivå har også høyest utdanningsdeltakelse, og motsatt er det de samme gruppene som har lavest deltakelse på utdanningsarenaen som også har lavest sysselsetting. Lavest sysselsetting har nyere flyktninggrupper, som Somalia (28 prosent), Afghanistan (34 prosent) og Irak (37 prosent), men her vil mange finne seg i kvalifiseringsordninger som introduksjonsordningen². Sysselsettingen er også lav i mer etablerte innvandrergupper, som Pakistan (45 prosent), Marokko (45 prosent) og Tyrkia (49 prosent). Disse gruppene fanges ikke opp i tiltak som introduksjonsordningen, slik nyankomne flyktninger gjør. Det ser derfor ut til at det lave sysselsettingsnivået i noen grad har «satt seg» i disse gruppene, særlig blant kvinnene. I forhold til deres lave sysselsetting, er kvinner fra Pakistan, Marokko og Tyrkia i relativt liten grad registrert arbeidsledige. Dette tyder på at de heller ikke er på leting etter arbeid.

Høyest inntekt blant par fra India, lavest blant par fra Somalia

Den enkeltes inntekt er ofte et resultat av tilknytningen til arbeidsmarkedet, og lavinntekt er i Norge nært forbundet med manglende yrkesdeltaking, for innvandrere som for andre. Inntekt er viktig som grunnlag for å kunne velge seg det liv en ønsker. Men i forhold til integrering og aksept i samfunnet er det heller ikke

² Introduksjonsordningen skal bidra til en lettere og raskere integrering av nyankomne flyktninger til det norske samfunnet. Alle kommuner som bosetter flyktninger, har plikt til å tilby introduksjonsprogrammet. Voksne innvandrere med en oppholdstillatelse som danner grunnlag for bosettingstillatelse, har rett og plikt til å gjennomføre 300 timer opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Programløpet er normalt på full tid i inntil to år. Det er kommunen som har ansvar for å tilrettelegge opplæringen. Personer som deltar i programmet, har krav på en introduksjonsstønad. Introduksjonsstøtten er fastsatt til 2G (grunnbeløpet i folketrygden).

Figur 9. Inntektssammensetning for innvandrerbefolkningen. Ektepar (med og uten barn)¹ og samboerpar med felles barn hvor begge voksne har samme land-bakgrunn, etter land. Hovedinntektstaker 25-55 år. Gjennomsnitt 2004. 1 000 kroner

¹ I tallet på ektepar er registrerte partnerskap inkludert.

Kilde: Inntektsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

uten betydning hvor denne inntekten kommer fra. De viktigste inntektspostene i tillegg til yrkesinntekt er overføringer som alderspensjon, uførepensjon, arbeidsledighetstrygd, barnetrygd, sosialhjelp og for befolkningen under ett også kapitalinntekt. Det er trolig lettere å bli oppfattet som et vanlig medlem av det norske samfunn om inntekten stammer fra eget arbeid enn om den stammer fra overføringer (Østby 2004).

Tallene som ligger til grunn for figur 9, er gjennomsnittlig samlet inntekt før skatt for ektepar med og uten hjemmeboende barn (og samboerpar med felles barn), hvor begge i paret er innvandrere. Enslige forsørgere og samboerpar uten felles barn er ikke tatt med her. Særlig i den somaliske gruppa finner vi mange enslige forsørgere.

I hele befolkningen hadde slike husholdninger i 2004 en samlet gjennomsnittlig inntekt før skatt på 781 000 kroner (se figur 9). Ingen av innvandrerguppene kommer i nærheten av dette, nærmest kommer de fra India og Polen. Lavest inntekt har de somaliske husholdningene med en samlet inntekt på 345 000 kroner, altså ikke engang halvparten av gjennomsnittet for hele befolkningen. Hvis en skal vurdere levestandarden denne inntekten muliggjør, må vi også ta hensyn til at en gjennomsnittlig somalisk husholdning er mye større enn en gjennomsnittshusholdning i befolkningen i alt og derfor har mange flere å dele den lave inntekten på. Over halvparten av inntektene til de somaliske husholdningene kommer fra overføringer, mot mindre enn en femtedel blant dem fra India. I hele befolkningen kommer bare en tiendedel av inntektene fra overføringer. Få innvandrergupper har noe særlig kapitalinntekt.

Gjennomsnittet skjuler store forskjeller

Som vist her er det lite meningsfylt å snakke om "gjennomsnittet i innvandrerbefolkningen". Et slikt gjennomsnitt skjuler store forskjeller mellom de ulike landgruppene. Noen av gruppene vi har beskrevet her er like store som en middels norsk by, som de 28 000 pakistanerne eller de 20 000 irakerne. Andre, som de 2 700 eritreerne, er ikke større enn ei lita norsk bygd. Også levekårene varierer betydelig mellom, men også innenfor de ulike gruppene, for eksempel hva gjelder deltakelse på utdanningsarenaen. Noen grupper sitter i større grad over skolebøkene enn gjennomsnittet av befolkningen, som iranske førstegenerasjonsinnvandrere. Halvparten av iranerne mellom 19–24 år deltar i en eller annen form for utdanning. Kontrasten blir stor til tyrkerne, hvor bare 18 prosent gjør det samme. Ser man på inntekt, har indiske par nesten dobbelt så høy samlet inntekt som somaliske par. Og forskjellen blir enda større når vi vet at somaliske par i snitt har mange flere barn å fordele inntekten på enn inderne.

Særlig innvandringsgrunn og botid i Norge kan forklare mye av forskjellene i levekår. Nyinnvandrede flyktninger fra Afghanistan er i liten grad sysselsatt sammenliknet med srilankere som har vært i landet lenger, og sett i forhold til polakker som har kommet som arbeidsinnvandrere. Fra et integreringsperspektiv er det nok mer urovekkende at deltakelsen på utdanningsarenaen og i arbeidslivet er svært lav blant kvinner i enkelte landgrupper med lang botid i Norge, som pakistanerne, tyrkerne og marokkanerne. Det er imidlertid store forskjeller mellom generasjonene i de tre nevnte gruppene. De som er oppvokst i Norge, de såkalte etterkommerne, er bedre integrert enn førstegenerasjonsinnvandrerne, i alle fall innen utdanning og på arbeidsmarkedet.

Referanser

Blom, Svein (2002): *Innvandrerne bosettingsmønstre i Oslo*, Sosiale og økonomiske analyser (SØS) 2002/107, Statistisk sentralbyrå.

Henriksen, Kristin (2007). *Fakta om 18 innvandrergreper i Norge*, Rapporter 2007 (kommer i september), Statistisk sentralbyrå.

Kjeldstadli, Knut (2003): *Norsk innvandringshistorie*, Bind 3, Oslo: Pax Forlag.

Østby, Lars (red.) (2004): *Innvandrere i Norge - Hvem er de, og hvordan går det med dem?* Del II Levekår, Rapporter 2004/66, Statistisk sentralbyrå.

Aalandslid, Vebjørn (2007): *Innvandrerer demografi og levekår i 12 kommuner i Norge*, Rapporter 2007/24, Statistisk sentralbyrå.